

РЕЦЕНЗИЯ

Докторска дисертация на тема: „Конструктът психопатия и връзката му с други психологически конструкти”

Докторант: Кирил Михайлов Бозгунов

Изготвил рецензията: доц. Павлина Петкова Петкова, дм

Докторската дисертация на Кирил Бозгунов е центрирана върху много сериозен проблем на клиничната психология и психотерапия – психопатията. Бозгунов има сериозен клиничен опит на работа в психиатрично заведение, години наред успешно работи по научен проект между САЩ и България свързано с психопатията и зависимостта към ПАВ, което му дава възможността да разработи тази дисертация и да ползва световен модерен опит.

Дисертацията е разработена в четири основни глави, с добре организирани подчасти, съдържанието е написано на 169 страници, с изключително много таблици и графики, в библиографията са цитирани 205 източника, които са най-съвременни научни текстове на латиница и кирилица, има приложения на използваните методики.

Първата глава е обзор върху професионалния термин психопатия в исторически план в западната и българска професионални и научни общности. В този обзор докторантът показва своята отлична информираност, умения да обсъжда противоречиви позиции, да търси обединение по същество и спрямо клиничната практика, да отчита промяната в професионалното развитие, включително заместване с термина личностово разстройство. На втори план е представен психологичния конструкт на тревожността, нейната значимост в личностовото развитие и дисхармония, цитирани са мащабни изследвания през последните години. На трети план е представен конструктът алекситимия, отново с исторически аспекти, значимост за психопатията и методики на изследване. На следващ план е конструктът зависимост, отново с добър съвременен обзор и взаимовръзка с психопатията.

Втората глава на дисертацията представя организацията на изследване, където много добре са формулирани целта, девет основни задачи и шест хипотези. Изследвани са две групи: общо 383 лица и 186 лица за връзката психопатия и алекситимия. При всяка извадка лицата са разделени на четири групи спрямо критериите за зависимост според DSM-IV: контролна група; хероинова група; амфетаминова група; полизависима група.

За научното изследване са използвани три основни методики за оценка на психопатия, тревожност и алекситимия. Чеклист за психопатия: скрийнинг вариант (PCL:SV). Въпросник за оценка на тревожността на Спилбъргър (STAI). Скала за алекситимия на Торонто (TAS-20). Всички методики са представени подробно с тяхната надеждност и валидност. В изследването е използвано структурирано клинично интервю за разстройства по ос I на DSM-IV Модул E „Разстройства, свързани с наркотични вещества”. Подробно е описана процедурата на всички етапи на изследване. Първата част от изследването е свързана с контролно изследване за неупотреба на наркотици преди психологичното изследване. След това се провежда изследване за оценка на интелигентността с теста на Рейвън и оценка за психопатия. И интервю за оценка на зависимост. Втората изследователска сесия включваше провеждане на тест за тревожност на Спилбъргър (STAI-T) и методика за оценка на алекситимия (TAS-20).

Трета глава от дисертацията представя резултати, дискусии и изводи от емпиричното изследване. Анализирани са много интересни взаимовръзки, част от които са: по-ниски нива на психопатията при контролната група; в хероиновата група със значима разлика повече е психопатното разстройство спрямо амфетаминовата група, като докторантът удачно интерпретира, че този резултат най-вероятно е свързан с антисоциалните прояви при употребата на този тип вещество; хората, употребяващи амфетамини, са психопатни от хората без история на употреба на вещества; отчетен е контраст между контролната група и полизависимата група по трите фактора на PCL; хероиновата и полизависимата група не се различават по нито един от факторите на PCL; налице е тенденция лицата, употребяващи опиоиди, да показват по-високи нива на психопатия спрямо тези, употребяващи

амфетамини. Като цяло резултатите за различия по психопатия показват, че лицата, които не употребяват наркотици, са значително по-малко психопатни от употребяващите. От своя страна, употребяващите също се различават помежду си, като лицата, употребяващи стимуланти, са по-малко психопатни от лицата, употребяващи опиати или повече от едно вещество. Направени са поетапни, парциални и групово обобщени сложни статистически методики и последвали анализи на взаимовръзката нива на психопатия, алекситимия, тревожност, зависимост и контроли.

Направен е подробен анализ при всяка група за взаимовръзката психопатия и алекситимия. Положителна е тази взаимовръзка при лицата от контролната група, но не е така при хероиновата група. Тук докторантът добре интерпретира, че „зависимостта към опиоиди може да се явява специфичен медиатор на връзката между разглежданите конструкти“.

Докторантът е направил допълнителен анализ за разкриване на наличието на различен модел на връзка между психопатията и тревожността при високопсихопатни индивиди. Простите и парциалните корелации разкриват, че при високопсихопатната група конструктите тревожност и психопатия не показват различен модел на взаимовръзка спрямо нископсихопатните.

В обобщените анализи и дискусии са изведени съществени взаимовръзки, които са анализирани спрямо конкретните хипотези:

- Направен е анализ на конструкта психопатия, тревожност и алекситимия при всички групи.
- По отношение на взаимовръзката психопатия и зависимост е обобщено, съразмерно на резултатите и статистическите анализи, по-високи нива на психопатия при зависимите групи, спрямо контролната. При групите на индивидите с история на злоупотреба с вещества е отчетено, че полизависимите и хероиновите индивиди са най-психопатни, а амфетаминовата група показва най-ниски нива на психопатия.

- По отношение на взаимовръзката психопатия и тревожност е направена интерпретация, че тревожността също показва по-високо ниво при зависимите. Отчетена е слаба обратнопропорционална връзка между една от димензиите на психопатията (фактор 1) и тревожността.
- По отношение на взаимовръзката зависими и алекситимия – не се наблюдава различие между групите в нивата на алекситимия.
- Анализирани са сложната и противоречива взаимовръзка между психопатия и алекситимия, като са анализирани фактор 1 на PCL и подскали на TAS-20. Тук докторантът отчита частично потвърждаване на хипотезата, но без ясен модел на взаимовръзката. Удачно е направена интерпретацията, че „развитата зависимост се явява медиатор на връзката между разглежданите конструкти“.
- Обобщените данни, изтъква докторантът, „поддържат концепциите за многофакторния и континуумен характер на психопатията и подкрепят неговата теза за развитието и налагането на конструкта като единен до голям степен заради добрите му предиктивни качества за рецидиви и актове на насилие, а не защото е стъпил на цялостна и единна теоретична основа“.
- Във финалната част много добре са обсъдени практико-приложните ползи, включително възможностите на приложения тестовия инструментариум.
- Отчетени са ограничените на изследването.

В автореферата са представени седем приноса, които са съизмерни и коректно изведени от направените анализи в научното изследване.

Като рецензент считам, че научното изследване на Кирил Бозгунов отговаря на най-високите стандарти на добре организирано и проведено научно изследване. Приложените сложни статистически анализи дават основание за всички направени интерпретации. Много добре са направени съпоставки на всички интерпретации спрямо научни изследвания на други изследователи от чужбина, след което са предложени добри насоки за продължаване на тези изследвания у нас.

Към преработения и окончателен текст на дисертацията нямам съществени критични бележки. Направените препоръки в първоначалната рецензия са съобразени, като са извършени допълнителни анализи, препоръчени отделни части, избегнати повторения и изчистени редакционни неточности.

В заключение считам, че дисертацията отговаря на високите изисквания за научна докторска разработка и предлагам на членовете на Научното жури да гласуват за присъждане на научната и образователна степен „Доктор“ на Кирил Бозгунов.

12.10.2017

София

Рецензент:

доц. П. Петкова, дм